

MALMÖ HÖGSKOLA

ISSN 1652-7224

Publicerad den 27 september 2006
Utskriftsvänlig pdf-fil

Det finns ett mycket begränsat utbud av läroböcker i idrottshistoria, så utgivningen av en ny – om än bara en ny bearbetad upplaga av en gammal – är en händelse värd att uppmärksammas. Och Björn Sandahl uppmärksammar verkligen den fjärde upplagan av Robert A. Mechikoffs och Steven G. Estes' *A History and Philosophy of Sport and Physical Education: From Ancient Civilizations to the Modern World* (McGraw Hill). På drygt 400 sidor presenteras i boken idrottens historia från Sumer, Egypten, Kina och Mellanamerika, över greker och romare, och via Europa fram till USAs födelse; därefter blir den amerikanska idrottshistorien enligt känt mönster i amerikanska "textbooks" den dominerande tråden. I sin grundliga recension redovisar Sandahl innehållet i boken kapitel för kapitel med föredömlig kritisk distans, och han kan avslutningsvis hitta en hanterbar balans mellan sin entusiasm över avsnitten om antiken och äldrehistorien, och besvikelsen över den tunga amerikanska slagsidan och den misslyckade redovisningen och analysen av idrottshistorien efter 1960.

"Ny" lärobok i idrottshistoria

Björn Sandahl

Södertörns högskola

Robert A. Mechikoff & Steven G. Estes
**A History and Philosophy of Sport
and Physical Education: From
Ancient Civilizations to the Modern
World**

415 sidor, hft., ill.

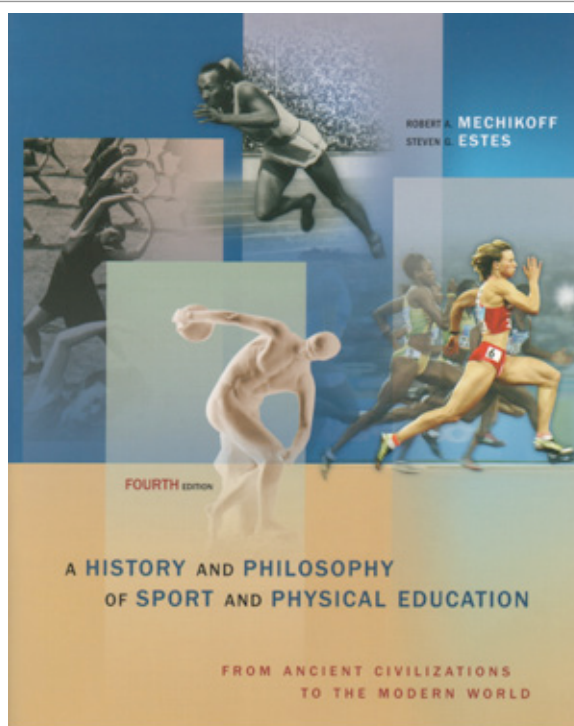
Dubuque, IA: McGraw Hill 2006

(Fourth Edition)

ISBN 0-07-297302-1

Avdelningen läroböcker i idrottshistoria är på många sätt ett sorgligt kapitel. Utbudet är i sig begränsat, och få om någon har med framgång lyckas ta ett helhetsgrepp på idrottens historia. Den litteratur som finns på marknaden har det gemensamt att den sällan lyckas balansera framställningen kronologiskt; ofta ligger tyngdpunkten på äldre tiders idrott medan senare tid, i synnerhet utvecklingen under de senaste decennierna, beskrivs schematiskt och fragmentariskt. För en tid sedan utkom dock en ny upplaga av Mechikoffs och Estes idrottshistoriska "läroboksklassiker" *A History and Philosophy and Sport and Physical Education* i en ny upplaga, den fjärde i ordningen. Har ämnet idrottshistoria därmed fått sin första gediget heltäckande skildring? Och är boken lämplig som läromedel vid svenska universitet och högskolor?

Som läsaren förstår rör det sig alltså inte om ett nytt verk utan om en uppdatering av existerande litteratur. Mechikoffs och Estes bok är en massiv sak på cirka fyra hundra tätskrivna sidor. Den har ambitionen att omfatta idrottens historia från antikens vagga till 1900-talets slut. Fokus ligger traditionsenligt på västerlandets historia, särskilt Amerikas vilket förklaras av författarnas härkomst. För att uppnå denna målsättning har boken indelats i fem huvudsakliga avsnitt.

Den första delen fokuserar på den antika idrotten. Den inleds med ett första kapitel där författarna motiverar behovet av historiska studier, lägger fast centrala begrepp för den fortsatta framställningen samt presenterar några centrala filosofiska utgångspunkter för förståelsen av idrotten ur ett historiskt perspektiv. Även om detta kapitel utgör en bra utgångspunkt för resten av boken känns det dock som om kapitlet borde ha utgjort ett eget avsnitt. Att kapitlet förpassats till ett delmoment av den antika idrotten känns inte logiskt.

Därefter följer en mer traditionell beskrivning av idrottens ställning i olika antika civilisationer. I kapitel 2 möter vi idrotten i Sumer, Egypten, Kina och "Mesoamerika", ett område som definieras som området mellan norra Mexico och västra Honduras och El Salvador. Det är alltså azteker och mayaindianer som står i fokus. Detta är mycket välgörande då dessa områden ofta är styvmoderligt behandlade i läroböcker av detta slag. Normalt ligger nästan hela tyngdpunkten på den grekiska idrotten och områdena utanför Europa nämns mycket kortfattat. Därför känns detta kapitel både fräscht och välkommet för förståelsen av hur idrott utövades i äldre tider.

I kapitel 3 och 4 återvänder boken dock till de upptrampade stigarna genom att fokusera på grekisk och romersk idrott i tur och ordning. I dessa båda kapitel går idrotten igenom i respektive kultur med särskilt fokus på de filosofiska tankarna bakom idrottsutövandet. Särskilt kapitlet om Rom, också det vanligen ett förfördelat ämne, är avsevärt mer djuplodande än vad man vanligen möter. Kapitlet om Grekland innehåller däremot i stort sett standardgodset i läroboksväg.

Den andra delen av boken kallas "*From the Spiritual World to the Secular World*" och fokuserar på den europeiska idrottshistorien från cirka 900 e.kr. till slutet av 1800-talet. Den är indelad i fyra kapitel, vardera täckandes en kronologisk del av utvecklingen; ett kapitel handlar om medeltidens idrottsliv, ett om renässansen, ett om upplysningen och ett om 1800-talets gymnastiksystem. Utgångspunkten i dessa kapitel är huvudsakligen olika tänkare och deras syn på fysisk aktivitet. Del II ger ett mycket omfattande och gediget intryck. Tidsperioden är normalt den som försakas mest i idrottshistoriska läroböcker, vilket förklaras av ett svagt källäge gällande de tidiga perioderna i synnerhet. Det är mycket glädjande att Mechikoff och Estes lägger stor vikt på medeltida och tidigmodern idrott då denna era utgör ett paradigmskifte både vad gäller ideologin kring idrottsutövandet och det praktiska genomförandet.

I del tre och fyra skiftar fokus mot den amerikanska scenen. I del tre, som består av två kapitel, riktas uppmärksamheten mot den fysiska fostran av den amerikanska befolkningen under 1900-talets första decennier. Här får man följa hur vetenskap och syn på hälsa påverkat den fysiska fostran. Mer exakt åsyftas den "strid" mellan gymnastiken och idrotten som senare även utkämpades i Europa. I den fjärde delen av boken riktas uppmärksamheten mot idrotten i stort i samhället. Den består av tre kapitel som följer utvecklingen i kronologisk ordning. Det första kapitlet fokuserar på den amerikanska idrotten under kolonialperioden. Här inriktas framställningen på hur den engelska idrotten ärvdes till kolonialamerika samt vilka konsekvenser mötet med indianerna fick för idrottsutövandet. Det följande kapitlet inriktar sig på hur den amerikanska idrotten självständigt utvecklades under 1800-talet. Avslutningsvis fokuserar ett kapitel på 1900-talets utveckling där ett flertal av de stora amerikanska idrotternas historia presenteras. Tyngdpunkten ligger dock på den första hälften av 1900-talet.

De senaste decenniernas utveckling presenteras mycket knapphändigt. Dessa delar ger också de ett genomarbetat intryck och presentationen av den amerikanska idrottens historia är väl sammanhållen och givande. Den fråga som uppstår är dock i vilken utsträckning detta material är relevant i en undervisningssituation i Sverige.

I bokens sista del tas ett helhetsgrepp på 1900-talets idrottsliga utveckling genom en fallstudie av de olympiska spelen, ett får man säga klassiskt trick. Då den senaste tidens historiska utveckling ofta är svår att systematisera och konkretisera fungerar fallstudier som denna som en väg ut ur problematiken. I idrottshistoria får de olympiska spelen nog betraktas som standardlösningen. Avsnittet består av tre kapitel som vart och ett behandlar en historisk olympisk epok: ett kapitel om spelens framväxt, ett kapitel om de olympiska spelen under det kalla kriget och ett avslutande kapitel som tar sig an de mest aktuella händelserna. Detta kallas "*After the Cold War*" vilket om något visar på Mechikoffs och Estes problem när det gäller att karaktärisera den i tid mest närliggande idrottshistorien.

Genomgående får sägas att boken är mycket väldisponerad. Det känns verkligen att detta är en fjärde upplaga. Dispositionen är genomtänkt och logisk. Dessutom inleds varje kapitel med uttalade "Objectives" där författarna beskriver vad man som läsare tillhandahålls. Detta får ur lärobokssammanhang ses som särskilt förtjänstfullt då det ligger i linje med de "Learning outcomes" som efterlyses i Bologna-processen och som inom kort kommer att få konsekvenser för högskoleutbildningarna i Sverige. I slutet av varje kapitel finns, förutom sedvanlig sammanfattning och noter, diskussionsfrågor, Internetkällor och förslag till fortsatta studier. Dessa hjälpmedel gör det enkelt för läsaren med specialintresse att komma vidare till mer djuplodande specialstudier på det område man är intresserad av.

Vilka är då bokens styrkor och svagheter? Något om detta har berörts ovan, men det finns skäl att närmare beröra några utvalda aspekter. Det mest framträdande problemet med boken är naturligtvis den omfattande fokuseringen på amerikansk idrottshistoria. Boken är avsedd för en amerikansk marknad vilket gör att de mer moderna delarna i huvudsak uppehåller sig vid Nordamerika. Fokus smalnar successivt av från ett brett perspektiv i avsnitten om äldre tiders idrott för att alltmer snäva av mot sin tänkta målgrupp – studenter vid universitet i USA. Något annat tillvägagångssätt hade knappast varit möjligt, men konsekvenserna i en ickeamerikansk undervisningssituation blir kännbara.

Ett annat problem är att man i alla stycken inte känner sig helt bekväm med författarnas noggrannhet. Ett exempel på detta återfinns på sida 179 där följande står att läsa:

The originator of Swedish gymnastics was a consummate scholar and athlete. Per Henrik Ling (1776-1839) was born in the south of Sweden in the town of Smaland (*sic!*), where his family had lived for generations?

Felaktigheter av detta slag är förvisso småsaker men ställer läsaren ändå undrande kring hur det ligger till med andra ”småsaker”, om vilka man kanske inte har lika djupgående kunskaper. Frågan får här lämnas öppen men nog borde man förvänta sig att författarna till den fjärde upplagan skulle ha tagit reda på var Per Henrik Ling föddes och att Småland inte är en stad.

Ett tredje dilemma rör den senaste tidens utveckling, i synnerhet från 1960 och framåt. Där är boken mycket sparsmakad, både vad gäller Amerika och utvecklingen i stort. Detta kompenseras av en olympisk historik som sträcker sig ända fram till 2004. Till att börja med finner jag OS-exemplet förutsägbart och ooriginellt. Nästan alla läroböcker använder samma metod för att komma åt den svårpenetrerade modernhistorien. Den olympiska utvecklingen är ingalunda representativ för utvecklingen i stort och saknar dessutom flera viktiga beståndsdelar, särskilt i fråga om väsentliga delar av idrottens, och särskilt idrottsföreningarnas, kommersialisering. Till detta kommer att OS-historiken, ju närmare dags dato man kommer, blir alltmer fragmenterad och detaljrik på bekostnad av generella utvecklingstendenser. Det är svårt att analysera den moderna idrottshistorien, det skall erkännas, något denna bok tydliggör med smärtsam uppenbarhet. Jag frågar mig ändå om inte ett annat upplägg, där generella utvecklingstendenser identifierats och exemplifierats med empiri, hade givit mer. Spontant framstår det som ett avsevärt bättre, om än mer komplicerat, tillvägagångssätt. Följden av det aktuella upplägget är dock att väsentliga delar av idrottshistorien efter 1960 ej berörs.

Till sist saknar jag ett avslutande kapitel. Bokens inledningskapitel är föredömligt och ett liknande avslutande dito hade varit kunnat hjälpa till att lyfta helheten, föra fram generella utvecklingstendenser och knyta samman de fem delarna med varandra genom jämförelser. Detta saknas helt och hållet. Jag håller med om att läroböcker måste akta sig för att bli alltför teoretiska. Det finns inget lovvärt i att lägga ribban för högt och därmed avskräcka målgruppen – läsare utan idrottshistoriska förkunskaper – men detta är inget argument för att helt släppa möjligheten att dra slutsatser om längre historiska processer över tid. Tyvärr blir det konsekvensen då inga sådana ansatser görs över huvudtaget. Läsaren lämnas abrupt vind för våg, i delarna och i bokens slut.

Men, det finns också mycket positivt att säga om denna bok. Den är väldigt gedigen, i synnerhet de antika och äldrehistoriska avsnitten. Avsnitten om Sumer, Egypten, Kina, ”Mesoamerika” och Rom är avsevärt utförligare än brukligt. Detta gäller även perioden från medeltid till tidigmodern tid. Kapiteldispositionen, med ”Objectives”, frågebatterier samt ytterligare källor och litteratur är välgörande. Det inledande första kapitlet har också flera förtjänster, även om säcken inte knyts ihop i slutet.

Så, för att återvända till de två frågor som ställdes i inledningen, har idrottens historia nu fått sin första heltäckande skildring och är denna bok lämplig som kurslitteratur för svenska universitet och högskolor? Svaret på båda dessa frågor är både ja och nej. Gällande den första frågan så får man säga att Mechikoffs och Estes bok är den kanske mest heltäckande och detaljrika idrottshistoriska skildringen som jag stött på till dags dato. I synnerhet de antika och tidigmoderna avsnitten höjer sig över konkurrerande litteratur. Dock lider boken, precis som alla andra böcker i detta ämne, av att de senaste decenniernas utveckling är schematiskt och fragmentariskt beskriven. Boken är föredömlig fram till sekelskiftet 1900 men tappar sedan fokus och skärpa och förlorar sig i detaljbeskrivningar. Den är helt enkelt otillräcklig för att på ett övergripande sätt beskriva idrottens utveckling från, i synnerhet, 1960 och framåt.

Gällande den andra frågan så har boken klara förtjänster särskilt, som ovan noterat, i fråga om den äldre idrottshistorien. Tyvärr så fokuserar dock mycket av innehållet på den amerikanska horisonten vilket gör användargraden begränsad i en europeisk/svensk undervisningssituation. Från 1940 och framåt sägs egentligen

ingenting om idrottens utveckling utanför USA, med undantag för den olympiska historien som dock på många sätt utgör ett idrottsligt unikum.

Slutsatsen av detta är att boken har klara förtjänster och på många sätt så är den faktiskt den bästa lärobok jag stött på i ämnet. Men, den är skriven för en annan kulturell miljö och lider av samma brister som andra idrottshistoriska översiktsverk. Därför kan den knappast ensam utgöra grunden för någon kurs i idrottshistoria i Sverige. Men för dem som önskar lära sig grunderna i antik och äldre historisk idrottshistoria torde detta verk vara den klarast lysande stjärnan på den idrottshistoriska lärobokshimlen.

© **Björn Sandahl 2006**

Köp boken från [Adlibris.se](https://www.adlibris.se)

Kjøp boken fra [Akademika.no](https://www.akkademika.no)

Køb bogen fra [Polyteknisk.dk](https://www.polyteknisk.dk)